

1. Plenumsdiskusjon om veien videre

- Metodeutvikling og spesielt etikk er viktig for å kunne ivareta den immaterielle kulturarven når tradisjonsbæreren gir fra seg kunnskapen (og dermed også kontrollen over kunnskapen). Kulturinstitusjonene må være seg sin rolle bevisst – hva gjør man det man arkiverer eller tar vare på, og vet folk hva man gjør med det? Hvem eier den immaterielle kulturarven? Fotojus er viktig. Hva skal gjøres digitalt tilgjengelig, eventuelt ikke legges ut digitalt? Boken *Tradisjonell kunnskap og opphavsrett* kan anbefales.
- Man må spørre seg om hva man egentlig skal eller vil med dokumentasjonen. Formålet med dokumentasjonen kan være å ta tilbake sin egen kultur eller å tilgjengeliggjøre et annet repertoar med kulturuttrykk som man kan bruke for å videreutvikle identitet og samfunn. Dokumentasjonsarbeidet kan kanskje i større grad enn i dag bidra til å lage mer dynamiske arenaer for videreutvikling og videretrading.
- Det er viktig å ha samiske verdier og samisk livsanskuelse som innsatsområder, og videreføre dette. Det økologiske aspektet er viktig, og det er mange samiske kunstnere som er opptatt av dette.
- Det er viktig å involvere barn og unge, og det må satser mer på formidling og opplæring i skolene, og samiske kulturinstitusjoner må samarbeide nærmere med skolene. I mange kommuner lærer ikke elevene samisk i det hele tatt. Lokale håndverkstradisjoner må inn i undervisningen. Den kulturelle skolesekken kan være en egnet ordning. Utdanningssektoren er imidlertid annerledes organisert enn kultursektoren. Metodikken for videreføring er en viktig del av traseringsprosessen, også ifølge 2003-konvensjonen.
- En klar rollefordeling er viktig. Det skjer mye rundt omkring, men det virker som om feltet er fragmentert. Man må jobbe for å få til flere nettverk eller møteplasser. Det er behov for en slags koordinatorrolle. Samisk høgskole ble nevnt som en mulig koordinator.
- Fragmenteringen til tross, må man unngå vestlige tankemessige båser. Det samiske tenkesettet er mer helhetlig, og dypt integrert i språket. Fragmentene lever videre, og man må velge hva som skal videreføres. Her er det det enkelte lokalsamfunnet som har definisjonsretten. Fornorskning og brudd i videreføringen skaper utfordringer – den samiske nasjons- og identitetsbyggingen er ny sammenlignet med den norske, som baserte seg på en originalitetsdiskurs.
- Det må skilles mellom tradisjoner som døde ut fordi de ikke lenger var livskraftige, og tradisjoner som døde ut som følge av forskningen. Man må prøve seg fram for å finne ut hva som har livskraft i dag.
- I Sverige har man organisert nasjonale arbeidsgrupper på hvert domeneområde under 2003-konvensjonen, med én samisk representant i hver gruppe. I tillegg har man satt ned en egen samisk arbeidsgruppe.
- Kunnskap om naturen er definert som et eget domeneområde i 2003-konvensjonen. Samfunnet forandrer seg, og hvordan skal man gjøre tradisjonene levedyktige i

framtiden? Tradisjonell kunnskap må integreres i forvaltningen av naturressursene. [Arbediethu-prosjektet ble løftet fram som interessant av flere deltagere.](#)

- Museene trenger mer kompetanse om 2003-konvensjonen. Bevisstgjøring må komme før videreføring, og man må lære noe før man kan videreføre det. I samiske miljøer pleide man ikke å ha for vane å snakke om den immaterielle kulturarven.
- Det kommer hele tiden nye samiske forvaltningsområder i Norge, sist i Vesterålen. Mange steder må man finne ut hva som har vært før. Det å ikke få lov til å vite at man er same er også en del av samisk identitet.
- Duodjinæringen står stadig under press om effektivisering, samtidig som det samiske samfunnet også anvender en autentisitetdiskurs om duodji. For både joik og duodji er det viktig å framholde egenverdien, og ikke kun den potensielle inntjeningsveien. Det kan være mulig å gjøre næring ut av kunnskapsoverføringen, men dette hviler på enkeltpersoner.

2. Oppsummering – ved Leif Pareli

Immateriell kultur er et stort og litt uklart tema. Det immaterielle framstår som noe mindre håndgripelig; noe som må overføres og formidles. Mye arbeid er påbegynt, men bærer likevel preg av å være et fragmentert innsatsområde.

Presentasjonene fra seminaret viser at vi har å gjøre med to ulike tenkemåter: én samisk en som preges av en holistisk tankegang om livet og universet; og én vestlig, mer sektorisert tankegang som mange av oss lever og jobber i. Vi kommer ikke unna «boksetankegangen» som gjennomsyrer samfunnet: alt skal kunne presiseres og avgrenses, og Kulturrådets prosjekttankegang bidrar til dette. Desto viktigere er det at de ulike aktørene og interessentene snakker sammen og samhandler – dette bidrar til å gjøre tankegangene kompatible og forener dem.

Institusjonene har gjort mye godt arbeid innen immateriell kultur, men vi gaper kanskje over litt mye – vi har tross alt å gjøre med ganske små institusjoner. Kanskje det er nødvendig å velge bort noe og prioritere hardere – kanskje vi bør spørre oss om hva som er hensikten med dokumentasjonen, og så kanskje prioritere det som har betydning i dag og for framtiden. Det fins kunnskap om fortiden som nåtidens mennesker har liten bruk for.

Det er viktig å samhandle med lokalbefolkningen og integrere tradisjonell kunnskap i forvaltningen. Er det slik at de eneste tradisjonene som er verneverdige de som er ubrutte, kontinuerlige eller sammenhengende i tid? Mye av det som kulturinstitusjonene jobber med, har vært brutt – eller er nytolkninger eller nyskapninger.

Konkrete tiltak må diskuteres. Det er ønskelig at samiske NGO'er akkrediteres i UNESCO-sammenheng – dette er en nyttig samarbeidsarena for urfolk, også siden mye urfolkskultur er basert på immateriell kulturarv. Kanskje Samisk høgskole eller Samisk museumslag kan spille en rolle her.

Immateriell kulturarv er svært relevant for samiske museer, som både har mye å hente og mye å gi i en internasjonal sammenheng. Samiske museer kan ha nytta av å se likhetstrekk med urfolksmuseer internasjonalt, og kan tilføre stor kompetanse i slikt arbeid. Urfolksmuseene er

lite synlige og marginale i internasjonal sammenheng – her fins det altså store muligheter for samiske institusjoner. Det vil være nyttig å etablere nettverkssamarbeid på dette feltet, først og fremst for å utveksle informasjon. Her kan museene være fødselshjelpere og møteplasser, kanskje med Kulturrådets bistand.

Etikk har spilt en uklar rolle i samlingsforvaltningen så langt, men vil bli stadig viktigere i framtiden siden det immaterielle går mer inn i folks samtidsliv. Begrensede ressurser må nødvendigvis føre til samarbeid, og det vil være nyttig å i større grad løfte nettverkstankegangen. I den forbindelse er det en hemske at det ikke fins noen oversikt over hva som egentlig er gjort på dette feltet – her trengs det et kartleggingsprosjekt.

Dette seminaret bør følges opp med et nytt seminar noe fram i tid. I det videre arbeidet er det viktig å finne samlende faktorer, for eksempel lokal medvirkning – dette kan være en mulig inngangsport til spesifikke prosjekter.